

Bilim, Eğitim, Sanat ve Teknoloji Dergisi (BEST Dergi)

www.bestdergi.net

Dijital Mahremiyet Kavramı ve İlgili Çalışmalar Üzerine Bir Derleme

Fatma Barkuş, Mustafa Koç
Süleyman Demirel Üniversitesi

Bu makaleye atıf için:

Barkuş, F. & Koç, M. (2019). Dijital mahremiyet kavramı ve ilgili çalışmalar üzerine bir derleme. *Bilim, Eğitim, Sanat ve Teknoloji Dergisi (BEST Dergi)*, 3(1), 35-44.

To cite this article:

Barkuş, F. & Koç, M. (2019). A review on the concept of digital privacy and related studies. *Science, Education, Art and Technology Journal (SEAT Journal)*, 3(1), 35-44.

Makale Türü (Paper Type):

Derleme (Literature Review)

Bilim, Eğitim, Sanat ve Teknoloji Dergisi (BEST Dergi):

Bilim, Eğitim, Sanat ve Teknoloji Dergisi (BEST Dergi); bilimsel ve hakemli bir dergi olarak yılda iki kez yayınlanmaktadır. Bu dergide; bilim, eğitim, sanat veya teknoloji ile ilgili özgün kuramsal çalışmalar, literatür incelemeleri, araştırma raporları, sosyal konular, kitap incelemeleri ve araştırma makaleleri yayınlanmaktadır. Dergiye yayınlanmak üzere gönderilen makalelerin daha önce yayınlanmamış veya yayınlanmak üzere herhangi bir yere gönderilmemiş olması gerekmektedir. Bu makale araştırma, öğretim ve özel çalışma amaçları için kullanılabilir. Makalelerinin içeriğinden sadece yazarlar sorumludur. Dergi, makalelerin telif hakkına sahiptir. Yayıncı, araştırma materyalinin kullanımı ile ilgili olarak doğrudan veya dolaylı olarak ortaya çıkan herhangi bir kayıp, eylem, talep, işlem, maliyet veya zarardan sorumlu değildir.

Science, Education, Art and Technology Journal (SEAT Journal):

Science, Education, Art and Technology Journal (SEAT Journal) is published twice a year as a scientific and refereed and journal. In this journal, original theoretical works, literature reviews, research reports, social issues, psychological issues, curricula, learning environments, book reviews, and research articles related to science, education, art or technology are published. The articles submitted for publication must have not been published before or sent to be published anywhere. This article may be used for research, teaching, and private study purposes. Authors alone are responsible for the contents of their articles. The journal owns the copyright of the articles. The publisher shall not be liable for any loss, actions, claims, proceedings, demand, or costs or damages whatsoever or howsoever caused arising directly or indirectly in connection with or arising out of the use of the research material.

Dijital Mahremiyet Kavramı ve İlgili Çalışmalar Üzerine Bir Derleme

Fatma Barkuş, Mustafa Koç

Makale Bilgisi

Makale Tarihi

Gönderim Tarihi:
27 Haziran 2018

Kabul Tarihi:
28 Kasım 2018

Anahtar Kelimeler

Dijital vatandaşlık
Dijital mahremiyet
Sosyal medya
Alanyazın taraması

Öz

Sürekli ve hızlı bir şekilde gelişmekte olan bilgi ve iletişim teknolojileri aynı hızla hayatımızın her alanında ve her anında yer almaya devam etmektedir. Bu gelişmeler beraberinde dijital kimlik, vatandaşlık ve yaşam sunmaktadır. Akıllı cihazlar ve internetin yaygınlaşmasıyla çoğalan sosyal medya platformları da dijital hayata geçişi kolaylaştırmaktadır. Ancak bu dijital yaşam birçok avantaj sunarken bazı belirsizlikler ve riskleri de barındırmaktadır. Dolayısıyla dijital dünyada yaşamının zorluklarıyla başa çıkabilmek ve bilinçli ve sorumlu bir dijital vatandaş olabilmek için bir takım teknik, zihinsel ve sosyal becerilere sahip olmak gerekir. Dünya Ekonomi Forumu'na göre tüm 21.yüzyılda çocukların sahip olması gereken sekiz önemli dijital yaşam becerilerinden birisi mahremiyet yönetimidir. Bu çalışmanın amacı oldukça yeni bir kavram olan dijital mahremiyet hakkındaki kavramsal ve araştırma eğilimlerin değerlendirilmesidir. Çalışma, Türkçe olarak yayımlanmış önceki araştırmaların incelenmesini kapsayan alanyazın taraması şeklinde desenlenmiştir. Ulusal ve uluslararası dergiler, Yükseköğretim Kurulu (YÖK) lisansüstü tez veri tabanı ve Google arama motoru aracılığıyla ilgili çalışmalara ulaşılmıştır. Bulunan çalışmalar, 4N1K kum saati modeli ile özetlenmiştir.

A Review on the Concept of Digital Privacy and Related Studies

Article Info

Article History

Received:
27 June 2018

Accepted:
28 November 2018

Key Words

Digital citizenship
Digital privacy
Social media
Literature review

Abstract

Continuously and rapidly evolving information and communication technologies continue to take place in all areas and at every moment of our lives. These developments are accompanied by new digital identity, citizenship and life. Smart devices and the social media platforms that are growing with the widespread of the internet also facilitate the transition of individuals to the digital life. While this digital world offers many advantages, it has some uncertainties and risks as well. Therefore, in order to cope with the challenges of living in the digital world and become a conscious and responsible digital citizen, it is necessary to have some technical, mental and social skills. According to the World Economic Forum, privacy management is one of the eight key digital life skills that children should have in the 21st century. The purpose of this study is to evaluate conceptual and research trends about this emerging concept of digital privacy. It was designed as a survey of previous research studies published in Turkish. Relevant studies were gathered through national and international journals, Higher Education Council's online database of graduate dissertations and Google search engine. They were summarized by 4N1K literature review annotation method.

Giriş

Sürekli bir gelişim içinde olan bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT) hayatın her alanında ve anında yer almaya devam ediyor. Bireylerin problemlerini çözmede yardımcı olan bu araçlar iletişim ve haberleşme konusunda sağladığı kolaylıkla beraber gün geçtikçe insanları biraz daha kendini bağımlı hale getiriyor. Sağladıkları onca kolaylığın yanında bilinçsiz kullanımından kaynaklanan riskler de barındırıyor. Her an her yerde istenilen bilgiye erişim imkânı sağlarken, saklanması gereken bilgilere başkalarının ulaşmaması için özel koruma yöntemlerini gerektiriyor. Bundan bir asır önce özel bilgileri kilitli kapılar arkasında, özel şifreli sandıklar içinde saklamak yeterli iken, günümüzde ne bu şekilde saklamak ne de korumak mümkündür. Hayatımızın her anının dijital ortama aktarıldığı şu zamanda dijital vatandaşlık bilgi ve becerilerini bilmek ve uygulamak büyük önem taşımaktadır.

Akıllı cihazlar, e-devlet uygulamaları ve sosyal medya/paylaşım platformları bireylerin dijital hayata geçişine önayak olmaktadır. Dosyalar, resimler, kişisel bilgiler ve mesajlar gibi özel ya da genel her şey, bilgisayar ya da internet ortamında depolanmakta ve kullanılmaktadır. Dijital hayatın kolaylığı, tasarrufluluğu, esnekliği, özgürlüğü ve anonim olabilme özelliği bireyleri cezp etmektedir. İnsanoğlu sosyal bir varlık olması nedeniyle çevresindekilerle iletişim kurma ve paylaşma ihtiyacı duyar. İnsanların sosyal medyada paylaşımında bulunma davranışlarının temelinde beğenilme, eğlenme, eğlence, eleştirme, grup aidiyetliği gibi motivasyonlar yatmaktadır (Zerey, 2012). Bu ihtiyaçların BİT vasıtasıyla karşılanması, büyük bir veri yığınıyla beraber gizlilik ihlallerinin yaşanmasına da neden olabilmektedir. Bireylerin başkalarının bilmemesi ya da sadece belli kişilerin bilmesi gereken özel bilgileri, duyguları ve hayatları vardır. Teknolojinin günümüzdeki kadar gelişmediği dönemlerde bu tür bilgilerin paylaşımı kişinin yakın çevresi ile sınırlı iken; şimdiki teknolojik gelişmeler ile oluşan küreselleşen dünyada ve dijital yaşamda bu tür bilgilere ulaşmak kolaylaşmaktadır.

Bireyler kendilerine ait bilgileri kendi istekleri doğrultusunda 1 ve 0'lerden oluşan dijital dünyada paylaşması sosyal medya araçları ile artmıştır. Özellikle bu platformların çeşitliliğinin artmasına paralel olarak kullanıcı ve paylaşılan öge sayıları da artmaktadır. Bilgi paylaşımındaki bu eğilim ve dijital hayatın ilkelerini bilmemek ya da farkında olmamak, bireyleri çoğu zaman zor duruma düşürerek, gizlilik ve mahremiyet ihlallerine neden olmaktadır. Bireylerin, sorunlarını ya da sırlarını, bu ortamlarda sosyolojik ve psikolojik gereksinimlerinden dolayı kendisine en yakın hissettiği kişi ya da gruplarla paylaşması aslında mahremiyetin ihlal edilmesidir (Yıldız, 2012). İngiltere'nin Ulusal Suç Ajansı'na (National Crime Agency) bağlı Çocuk İstismarı ve Çevrimiçi Koruma Birimi (Child Exploitation and Online Protection Command) 2009 yılında Beck'nin Hikâyesi (Becky's Story) adlı kısa film yayınladı. Filmde Becky adlı bir kız öğrencinin sosyal medyadaki davranışlarından bahsediliyor. Öğrenciye gerçek hayatta yapmayacağı şeyleri (evimizin kapısını açık bırakmak, yaşadığımız yeri herkese söylemek, fotoğraf albümümüzü birilerine ödünç vermek gibi) sosyal medya paylaşımlarıyla eşleştirerek sosyal bir deney yapılıyor. Sonuçta, öğrencinin dijital hayatın ilkelerinin farkında olmadan paylaşım yaptığı ve bu paylaşımlarının doğuracağı sonuçları düşünmediği ortaya çıkıyor.

Bu konuda yapılan gözlemler ve toplumdaki endişeler, bireylerin mahremiyet ve özellikle “dijital mahremiyet” kavramları hakkındaki algılarının, kaygılarının ve yeterliliklerinin sorgulamasını tavsiye etmektedir. Hangi bilgilerimiz dijital mahremiyet sınırları dâhilindedir? Gerçek hayatta mahremiyet sınırları içerisine giren bilgiler dijital hayatta neden paylaşma açık hale getirilir? Dijital dünyada paylaşılmış verilerle kimler neler yapabilir? gibi sorularla bireylerde farkındalık oluşturulmalıdır. Özellikle dijital ortamda hareket ederken uymamız gereken kuralları, kimlerle ne kadar ve ne tür bilgi paylaşmamız gerektiği, gizli bilgilerin neler olduğu gibi konuları yeniden gözden geçirmemiz gerekir. Teknolojiyle doğan dijital yerlilerin gerçek ve dijital hayat ilkelerini benimsemeleri için gerekli eğitimler gerek ebeveynlere gerekse kendilerine verilerek dijital mahremiyet hakkında farkındalık oluşturulmalıdır.

Mahremiyet Kavramı

Türk Dil Kurumu'nun (TDK) resmî web sitesinde mahremiyetin sözlük anlamı “gizlilik” olarak belirtilmektedir. Terim Arapça kökenli olmakla birlikte insanların dini inancıyla da ilişkilidir. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın resmî web sitesinde bulunan Dini Kavramlar Sözlüğünde mahremiyet dini bağlamda “haram kılınmış veya yasaklanmış şeyler” olarak ifade edilmektedir.

Yapılan akademik çalışmalarda mahremiyet kavramını, Zengin, Zengin ve Altunbaş (2015), “yalnız kalma hakkı”, “kişisel bilgileri diğerlerinden koruma hakkı” olarak ele almaktadır. Robison (2017) da benzer yaklaşımla mahremiyeti “yalnız/kendi halinde olma hakkı” olarak ifade eder. Çelikoğlu (2007) ise, “kişilerin yalnız başlarına kalabildikleri, başkalarıyla hangi koşullarda ilişki içerisine gireceklerine kendilerinin karar

verebildikleri bir alan” olarak tanımlar. Mahremiyet, genel olarak bireylerin gizli kalması gerektiğine inandığı bilgileri içeren bir alandır. Türk ve Demirci’ye (2016) göre bu alan (a) bireyin kendi yaşamı içerisinde özel bir yer teşkil eder, (b) kamuya kapalıdır, (c) her birey için özel anlam ifade ettiği ve sınırları belli olmadığı için muğlaktır ve (d) kendine ait etik kodlar içerir. Berkup (2015) da özel alan vurgusu yaparak mahremiyeti; kişinin başkalarıyla paylaşma gereği duymadığı ve başkaları tarafından da bilinmesini istemediği gerçekleri olarak tanımlar. Dedeoğlu (2014) mahremiyeti hukuki çerçevenin yardımıyla özgürlük ve demokrasi ile ilişkilendirip, birey ve toplum açısından korunması gereken “iyi” olarak adlandırır. Buna karşılık Yıldız (2012) ise mahremiyet duygusunu hukuki yollarla şekil vermek yerine vicdani olarak korumak gerektiğini belirtir. Avrupa’da yaşanan endüstri hareketleri ile mahremiyet, hayatı özel ve kamusal alan olarak ayırıştırırken; küreselleşmeyle beraber BİT araçları, bu alanları homojenleştirerek ayrımı daha da zorlaştırmaktadır (Çaycı ve Karagülle, 2014; Şener, 2013).

İlgili alan yazından ulaşılan bu tanımlar “mahremiyet” kavramını açıklarken, “dijital mahremiyet” kavramı için geçerli fakat yetersizdir. Çünkü bireylerin hayatları, gerçek hayattan dijital hayata doğru yön almakta ve bu hayat bireysel olarak çok değişken barındırmaktadır. Bireylerin sahip olduğu dijital vatandaş kimliğinde herkesin bilmesi gereken bilgiler olduğu gibi saklanması gerekenler de mevcuttur. Hem BİT araçları hem de kullanıcılar bu bilgilere izinsiz erişimi engelleyecek özelliklere ve uygulamalara sahip olmalıdır. Bu açıdan bakıldığında, gerçek hayatta mahremiyet “kişinin tek yönlü olarak belirlediği alanlar” iken, dijital mahremiyet ise gerek teknolojiyen gerekse onu üreten ve tüketenden ortaya çıkan çok yönlü bir durumdur. Örneğin bir kişi duygu ve düşüncelerini el yazısına dökerek saklayabilir ya da sınırlı kişilerle paylaşabilir. Gerektiğinde yazdığı bu kâğıdı yakarak veya geri toplayarak ondan nispeten kurtulabilir. Fakat bu bilgiyi dijital veriye dönüştürdüğünde ve dijital ortamda paylaştığında, silse bile tekrar kurtarılabilir ve hızla yayılmasından ve çoğalmasından dolayı geri toplanamayacak bir yapıya sokmuş olur. Robison (2017) dijital olan her şeyin zaten halka açık olduğunu ve haliyle mahremiyete de zarar verdiğini vurgulamaktadır. Berkup (2015) da mahremiyet kavramının günümüzde daha değerli bir kavram olduğunu dile getirir. Çünkü yaşanan teknolojik devrimler ile bireylerin mahrem alanları da değişmektedir. Bireylerin dijital ortamdaki özel ve kamusal alan algıları öznel olduğu için mahremiyet algı sınırları da değişmektedir.

Mahremiyetin Boyutları

Mahremiyetin boyutları toplumdaki topluma ve devirden devire değişebilir. Bireylerin gerçek hayattaki mahrem algısı değişiklik gösterirken dijital hayattaki mahremiyet algısının da değişiklik göstermesi gayet normaldir. Kişilerin gerçek hayatta mahrem olarak gördükleri konuları, dijital ortamda hiç düşünmeden paylaşması mahremiyet ve dijital mahremiyetin boyutlarını etkilemektedir. Ayrıca kullanılan dijital teknolojiler, uygulamalar, etkileşim içinde olunan kullanıcılar da dijital mahremiyet sınırlarını etkilemektedir.

Şener (2013), mahremiyet faktörlerinin belirlenmesinde küreselleşme, modernleşme, batılılaşma gibi genel faktörlerin yanında etnik kültür, toplumsal cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, sınıfsal konum, toplumsal statü, yerleşim bölgesi, din, siyasi kimlik gibi makro değişkenler ile kişiye özel ilişki türü (tekeşli, çokeşli, evli, bekâr, eşcinsel, heteroseksüel, ilişkisi olmayan, yalnızca çevrimiçi ilişki kuran vb.), kişinin ilişki deneyimi, toplumsal çevresinin mahremiyete bakışı gibi öznel durumlara da yer verilmesini gerektiğini belirtir.

Berkup (2015) ise mahremiyeti; beden, kadın-erkek ilişkileri ve cinsellik, ev ve aile yaşantısı ile dini ve siyasi görüş mahremiyetleri olarak 4 boyutta ele almıştır. Beden mahremiyeti, küçük yaşta, aile ve sosyal çevreye bağlı olarak gelişir. Bu boyuttaki mahremiyet algısı özellikle kadın üzerinde etkisini göstermektedir. Kadın bedeninin cinsel unsur olarak reklam ve pazarlama sektöründe kullanılması aslında beden mahremiyetinin değiştiğini göstermektedir. Kadın-erkek ilişkileri ve cinsellik boyutunda ise gerek nesil devamlılığı için cinsel yaşam gerek cinsel tercih mahremiyet kapsamı içerisindedir. Ev ve aile yaşantısı, bireyler için fiziksel ve psikolojik ihtiyaç olmakla beraber en çok kadınlar için mahremiyet boyutundadır. Dini ve siyasi görüş boyutu ise siyasi dönem özelliklerine göre, toplumdaki dışlanmamak ya da toplumda kabul görmek için mahrem alan içerisinde kalması gereken bir boyuttur. Bu faktörler, dijital mahremiyet için de geçerli fakat yetersizdir.

Kullanılan sosyal medya platformlarının kendi kültürel kodlarının etkisi ve doğu ve batı medeniyetlerinin farklı mahremiyet algısı dijital mahremiyetin boyutlarını belirleme işini zorlaştırmaktadır. Çünkü yaygın ve sık kullanılan sosyal medya platformları genellikle batı medeniyeti ürünüdür. Bu medeniyetin mahremiyet algısında, sır saklamanın geçersizliği, görüntünün içeriği, dış güzelliğin iç güzelliği, retorik öz, hırsın erdemleri baskılayışı, gösterişin endüstri haline gelişi, toplumsal dayanışma mekanizmalarının zayıflaması ve bireyciliğin yaygınlaşması etkilidir (UHM, 2011, s. 27). Örneğin, Türk ve Demirci’nin (2016) çalışmasında; bireylere “mahremiyetin doğu ve batı kültürü için farkı” anlatıldıktan sonra “sosyal medyada batı kültürü

mahremiyet algısına dönüşüm var mı?” sorusuna, bireyler “öpüşme ya da yatak odası fotoğraflarını paylaşmasak da 10 sene önce asla yapmam, paylaşmam dediğimiz şeyleri yapıyor ve paylaşıyoruz fakat yine de toplumsal normlara uygun şekilde” cevabını vermişlerdir. Bu sonuca göre, kültürlerin mahremiyete ve dijital mahremiyete etkisi olsa da yavaş yavaş her iki mahremiyet algısının sınırları daralmakta ve boyutlarının belirlenmesi güçleşmektedir.

Görüldüğü üzere gerçek hayattaki bazı konular zaman içerisinde dijital ortamlarda mahrem alanı dışına çıkabilmektedir. Kullanıcıların toplum, kültür, hatta cinsiyet ve yaşa göre gerek gerçek gerek dijital hayatın mahremiyet konuları değişiklik göstermektedir. Dijital ortamda kullanılan herhangi bir sistem, okul, banka, hastane, alışveriş ya da sosyal platformlar her geçen gün bireylerden yeni bilgiler toplayarak, kişiye ait bilgileri dijitalleştirilmektedir. Dijitalleşen bu bilgilerin mahremiyet konusunda yer alıp almaması ise bireysel alan olarak değişiklik göstermektedir.

Kuşakların Mahremiyet Algısı

Mahremiyet kavramını toplum, zaman ve teknolojik gelişmeler etkilemektedir. Toplumların mahremiyet kavramına farklı zamanlarda farklı anlamlar yüklemesi algılarından kaynaklanmaktadır. Algı, TDK'nın resmi sitesinde idrak etmek, farkına varmak olarak ifade edilmektedir. Dijitalleşmekte olan hayatımızın gerek gerçekteki gerek sanaldaki mahremiyet algısı değişmektedir. Gerçek hayattaki toplumsal normlar bireylerin hayatlarında ne kadar etkili olsa da hayatımızda gün geçtikçe daha da çok etkili olan akıllı cihazlar vasıtasıyla her an sanal dünyada var olma, beğenme, beğenilme ve merak gibi unsurlar algıyı değiştirmektedir. Berkup (2015) mahremiyet algısının, mahremiyeti hangi boyutları ile ele aldığımızı bağlı olarak değişeceğini ifade eder. Bireylerin gerek mahremiyet algısı gerekse dijital mahremiyet algısı toplumdan topluma, kültürden kültüre değiştiği gibi teknolojinin gelişimi ile birlikte aynı toplum içerisinde kuşaktan kuşağa da değişmektedir. Çünkü kuşakların yetiştikleri dönem içerisindeki ideolojik yapı, teknoloji ve medyanın etkisi birey temelli toplumun düşünce yapısına etki edecektir. Örneğin Yıldız (2012), dijital yerlilerin yani 1980'den sonra doğanların, teknolojiyle iç içe büyüyen bir nesil olmalarından dolayı kişisel ya da genel her türlü bilgi ve görüntülerini paylaşım yaparken herhangi bir kısıtlanma ya da çekinme yaşamadan paylaşım yaptıklarını dile getirir.

Çaycı ve Karagülle (2014) kuşakları X, Y ve Z olarak ele almış, X kuşağını 1965–1980, Y kuşağını 1981–1994 ve Z kuşağını 1995 ve sonrasında doğanlar olarak tanımlamıştır. Berkup (2015) da X ve Y kuşağını, Çaycı ve Karagülle (2014) gibi ele alırken, M kuşağını 1995–2003 ve Z kuşağını 2004'ten sonra doğanlar olarak tanımlamıştır. Karagülle (2015) Facebook merkezli olarak mahremiyet algısının dönüşümünü incelediği çalışmasında, yeni bir kültür anlayışına bağlı olarak mahremiyet algısının gün geçtikçe değiştiğini, kişilerin kendilerini ifşa ettiklerini fakat bunun sosyal medya platformlarının gizlilik ihlalleri doğrultusunda yaşanan mahremiyet olarak herhangi bir problem oluşturmayacağını ifade eder. Çünkü bireyler kendi istekleri doğrultusunda bilinçli ya da bilinçsiz olarak bilgi paylaşımı yapmaktadır. Berkup (2015) ise bu tür bilgi paylaşımının birer mahremiyet ihlali olduğunu belirtirken, M ve Z kuşakları için mahremiyet algısının oldukça farklı olacağını dile getirir.

Bireylerin en çok haberleşme aracı olarak kullandıkları sosyal medya platformlarındaki davranışları incelenerek kuşakların dijital mahremiyet algısı konusunda geniş bilgilere ulaşılabilir. Çünkü bu ortamlarda açılan profiller ile bireyler artık dijital kimliklere sahip olmuşlardır. Kuşakların internetle tanışma yaşları ve kullanma amaçları da dijital mahremiyet algılarının nasıl değiştiği noktasında bilgilendirici olabilir.

Gözetim Aracı Olarak Sosyal Medyada Mahremiyet

Gelişen sosyal medya araçları bireylerin merak, bilgilenme ve bilgilendirme duygularını tetiklemektedir. Normal hayattaki arkadaşlık, birliktelik ve yarenlik dijital ortamda varlıklarını sosyal medya platformlarında sürdürmektedir. Bu durum, bireylere nostaljik bir duygu yaşatsa da, teşhircilik ya da röntgencilığe doğru bir evrim yaşadığında toplumda kaosa neden olabilir (Niedzviecki, akt. Korkmaz, 2013). Çünkü bireyler, toplumsal olaylar hakkında bilgi sahibi olmaktan ziyade insanların nerede, ne zaman, ne yaptığıyla ilgili olarak gözetleme konumuna geçebilmektedir. Kimi zamanda kendileri hakkında bilgi sunarak gözetlenmek istemektedir. Çünkü sanal dünyanın temeli, beğenilme, gözetleme ve gözetlenmeye dayanmaktadır (Türk ve Demirci, 2016). Sosyal medyada geçirilen zamanın, kullanıcılar tarafından verimli olduğu düşünülmektedir. Çünkü kullanıcıların arkadaşlarından haberdar olması, gündelik haberleri ve gelişmeleri takip etmesi bu ortamları cazip hale getirmiştir. Bireylerin birbirlerini gerçek hayatta takip etmedikleri kadar dijital ortamda bu kadar takip etmesi ya

da gözetlemesini Zerey (2012), “takipteyim” motivasyonu olarak açıklamıştır. Bireyler, dijital hayattaki varlığını, takip ederek ya da ettirerek ispat etme çabası içerisinde.

Günümüzde kullanılan yeni gözetim araçları (mobese, sosyal medya platformları vs.) görünür oldukları halde "görünmezlik pelerini" takarak görünmezlik niteliği taşımaya başlamıştır (İsmayılov ve Sunal, 2012). En çok kullanıcıya sahip Facebook, diğer platformlara göre daha fazla gizlilik kontrolü sağlasa da Facebook'taki ana fikir görmek, göstermek ve gözetle(n)mektir. Bu yüzden kullanıcılar kendileri ile ilgili daha çok paylaşım yapmakta ve arkadaşlarının da neler yaptığını kontrol etmektedir (Korkmaz, 2013). Facebook'ta oluşturulan profile eklenen fotoğraflar, özel bilgiler, paylaşımlar ile kişiler anonimlikten çıkmakta deşifre olarak bilinirliğini sağlamaktadır. Zaten Facebook ağının amacı görünürlüğü ve bilinirliği arttırmak olduğu için doğru bilgi paylaşımı istemektedir (Sütlüoğlu, 2015). Berkup'a (2015) göre, özellikle sosyal medya platformlarında yapılan bilgi paylaşımları, bireylerin özeli olmasına rağmen, her geçen gün dijital ortama yeni bir bilgi koyarak kendi hakkında veri toplamasına izin vermesi, dijital mahremiyetine zarar vermektedir. Çünkü bireyler, kendilerini sosyal ağlarda ne kadar teşhir ederse mahremiyet sınırları da o derece ortadan kalkar (Türk ve Demirci, 2016).

Dijital hayatta her geçen gün bıraktığımız ve izlediğimiz veriler ne kadar entegre toplumun yükselmesine ve demokrasiye olumlu etkisi olsa da dijital mahremiyetimize zarar vermektedir. Çünkü gittikçe gözetim merkezli ve birey mahremiyetini ihlal eden durumların meşrulaştığı, kullanıcıların birer röngenci, teşhirci ve muhbir olmayı başardığı ve bundan motive olunan bir durum söz konusudur (İsmayılov ve Sunal, 2012). Ayrıca Dedeoğlu (2012) da artan gözetleme ve gözetlenmenin, bugüne kadar binlerce yıllık emek ve savaşlarla ulaşılan demokrasi ortamına zarar verdiğini ve tehdit ettiğini dile getirir. Çünkü güç, bir grubun elinde, sürekli olarak tüketen, gözetlenen, düşünmeyen ve söz hakkı olmayan bireylerin varlığı ile beraber sevgi-saygı ortamının ortadan kalktığı göz önüne alındığında özgürlük ve mahremiyet kavramlarına büyük zarar vermektedir. Şener'in (2013) çalışmasında da bireylerin, partnerlerini sosyal medya platformlarında sürekli gözetleyerek, denetlemesini karşılıklı güvenin sarsılması şeklinde yorumlanmaktadır. Dolayısıyla çalışmalar sosyal medya platformlarında yapılan gözetlemelerin hem bireyin hem toplumun mahremiyetine zarar verebileceğini ortaya koyuyor (Berkup, 2015; Dedeoğlu, 2012; İsmayılov ve Sunal, 2012; Türk ve Demirci, 2016).

Sosyal medyadaki en popüler gözetim araçlarından biri de Periscope canlı yayın uygulamasıdır. Göker (2016) Periscope uygulamasını disiplin etme aracı olarak değerlendirmektedir. Periscope gibi canlı yayın uygulamalarında bireyler gözetlemek ve gözetlenmekten memnundur. Çünkü birey gözetlerken veya gözetlenirken merak duygusunu artırır ve doyurur. Sosyal medya fenomenlerinin, gözetim, doyum ve tatmin hissi ile doğduğu düşünülmektedir. Canlı yayın uygulamaları bireylerin gözetleme ve gözetlenme ile beraber mahremiyetini gizlemekten kaçınarak paylaşıma açmalarında önemli rol oynamaktadır. Ayrıca her sosyal medya platformunda olduğu gibi Periscope'taki yayınların sınırlı bir denetlemeye tabi olması, içeriğin kişiye bağlı olması, mahremiyet kavramının sınırlarını öznelletirmektedir.

Yöntem

Bu çalışmada dijital mahremiyetin kavramsal çerçevesinin yanında alanyazındaki önceden yapılmış ampirik çalışmaların da irdelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın bu bölümü alanyazın taraması şeklinde desenlenmiştir. Bu amaçla ulusal ve uluslararası dergilerden, Yükseköğretim Kurulu (YÖK) lisansüstü tez veri tabanından ve Google arama motorundan yararlanılarak kapsamlı bir yayın araması yapılmıştır. Alanyazın taraması Türkçe dilinde yapılmış yayınlar ile sınırlandırılmıştır. Elektronik ortamlarda yapılan taramalarda “mahremiyet”, “dijital mahremiyet”, “sosyal medya”, “gizlilik” gibi anahtar sözcükler kullanılmıştır. Bulunan çalışmalar içerik analizine tabi tutularak 4N1K modeli ile özetlenmiş ve Microsoft Excel programında hazırlanmış bir veri dosyasına aktarılmıştır.

Bulgular

Türkçe alanyazınından ulaşılmış çalışmaların araştırma yöntemi noktasında betimsel modeli benimsediği görülmektedir. Deneysel modelde yapılmış araştırmalar ise yok denecek kadar azdır. Çalışmalarda kavramsal olarak doğrudan dijital mahremiyet terimi kullanılmadığı, bunun yerine dijital hayatın belki de ilk eşiği olan sosyal medya ortamlarında mahremiyet, gizlilik ve güvenlik gibi tanımlamalar yapıldığı görülmektedir. İncelemeye alınış olan çalışmaların odaklandığı dijital sosyal medya platformları, veri toplama yöntemleri, örneklemeleri ve araştırma konuları Tablo 1'de özetlenmiştir.

Sosyal medya platformlarının mahremiyet çalışmaları en çok Facebook (%50) üzerinde yapılmıştır. Bunun dışındakilerin %19'u genel sosyal ağlar, %19'u genel BİT araçları, %6'sı Periscope ve %6'sı Instagram araçlarını incelemiştir. Facebook üzerinde yoğunlaşmanın Türkiye'de en yaygın kullanılan sosyal medya olduğundan kaynaklandığı düşünülmektedir. Veri toplamaya dayalı çalışmaların çoğunun erişim kolaylığı açısından üniversite öğrencileri ile yapıldığı görülmektedir. Mahremiyeti kuşak temelli inceleyen sadece bir çalışmaya rast gelinmiştir. Bazı çalışmalar (%31) daha önce yapılmış çalışmaları analiz ederek mahremiyet algısının dijital teknolojilerin gelişimi ve yaygınlaşması ile yaşadığı dönüşümlere odaklanmıştır. Yapılan çalışmaların büyük çoğunluğunda veri toplama yöntemi olarak çevrimiçi ya da yüz yüze anket çalışması kullanılmıştır. Bir başka kullanılan veri toplama yöntemi ise görüşmedir. Görüşmeler yüz yüze, yarı yapılandırılmış ya da derinlemesine olarak gerçekleştirilmiştir.

Çalışmalar arasında dijital mahremiyet kavramını operasyonelleştirmeye yönelik bir çalışma bulunmaktadır. Güldüren, Çetinkaya ve Keser (2016) ortaöğretim öğrencileri için "Bilgi Güvenliği Farkındalığı Ölçeği" geliştirmiş ve 607 öğrenci uygulamıştır. Bu ölçeğin mahremiyet boyutu için dosyaların etkili bir şekilde silinmesi, mahremiyetin korunması, şifrelerin ilave önlemler ile desteklenmesi ve şifrelemenin anlaşılması için 8 maddeden oluşan göstergeler kullanılmıştır. Mahremiyet boyutunu, alt faktörleriyle incelediğimizde cinsiyete göre anlamlı bir farklılık görülmekte ve erkek öğrenciler kız öğrencilere göre daha yüksek bilgi farkındalığına sahip olduğu göze çarpmaktadır. Fakat erkek öğrenciler için mahremiyet boyutunu diğer boyutlarla karşılaştırdığımızda ise kişisel verilerin korunması alt faktöründeki bilgi farkındalığı en düşüktür.

Türkçe alanyazında karşılaşılan tek deneysel araştırma Arıkan ve Duymaz'ın (2015) 48 ortaokul öğrencisiyle yaptığı yarı deneysel çalışmadır. Bu çalışmanın amacı; altıncı sınıf öğrencilere yönelik bilişim etiği öğretim programı tasarlamak ve uygulamak ve öğrencilerin bilişim teknolojilerinin etik kullanımına yönelik tutumlarına etkisini belirlemektir. Ayrıca öğrencilerin bu öğretim uygulamasına yönelik görüşleri de değerlendirilmiştir. Mahremiyet faktörünün de ele alındığı çalışmada 4 farklı senaryo ile öğrenciler rol oynama tekniği ile video ve resim gibi görsel öğelerle destekleniş öğretime tabi tutulmuştur. Öğretimin etkili olduğu faktörler; bilişim teknolojilerini kullanırken etik olan davranışlar, bilişim teknolojilerini kullanırken etik olmayan davranışlar, mahremiyet ve ifade özgürlüğüdür.

Türk ve Demirci (2016) 25–35 yaşlarındaki 6 ev hanımı ile Instagram platformu için derinlemesine görüşme ve katılımlı gözlem yaparak mahremiyet algısındaki dönüşümünü incelemiştir. Katılımcılar, sosyal medya platformlarıyla mahremiyet algılarının bir dönüşüm yaşadığını fakat tam anlamıyla gerçekleşmediğini dile getirir. Çünkü içerisinde bulunduğumuz doğu medeniyetinin yaşam tarzı ile sunulan batı merkezli sosyal medya platformlarının paylaşım yaptırma, beğenme, beğendirme, meraklandırma gibi unsurları arasında kalan katılımcılar kafa karışıklığı yaşamaktadır. Sarı (2012) 5 kadın ve 4 erkekten oluşan 9 Facebook kullanıcısının mahremiyet algıları incelemiş ve bu kişilerin Facebook'taki amaçlarının, duygu ve düşüncelerini toplumsal ve siyasi içerikler haricinde müstehcen ve özel alana dikkat ederek paylaştığı sonucuna ulaşmıştır.

Bazı çalışmalar farklı kuşaklardaki dijital mahremiyet durumuna odaklanmıştır. Çaycı ve Karagülle (2014) 327 Facebook kullanıcısına uyguladığı anket sonucunda, Z kuşağının gerçek ve dijital hayat için farklı mahremiyet algısına sahip olmadığı, gerçek hayatında neyi ne kadar paylaşıyorsa dijital hayatında da o kadar bilgi paylaşımına izin verdiği, hatta kişisel bilgilerini korumak için sahte hesaplar açtığı sonucuna ulaşmıştır. X ve Y kuşakları sosyal platform araçlarını sosyalleşme aracı olarak gördükleri için ev içerisi dâhil tüm fotoğraflarını paylaşmaktadır. Yıldız'ın (2012) çalışmasında da Y kuşağındaki bireylerin paylaşım yaparken mahremiyete dikkat etmediği görülmüştür.

Bir takım çalışmalarda dijital mahremiyet kaygısı incelenmiştir. Genel olarak sosyal medyada profili veya hesabı olmayan katılımcıların daha yüksek mahremiyet kaygısına sahip olduğu görülmektedir (Acılar ve Mersin, 2015). Kaplan'ın (2017) 18 lisans ve yüksek lisans öğrencisi ile görüşmelerde mahremiyet ihlali konusunda kaygı taşımayan kimse yoktur. Katılımcıların hepsi sosyal medya platformlarında mahremiyetin çok önemli olduğunu ifade etmiştir. Öte taraftan, Zengin, Zengin ve Altunbaş (2015)'in 145 üniversiteli öğrenciyle yaptığı ankette ise katılımcıların, paylaşılan bilgilerin olumsuz sonuçlar ortaya çıkarabileceğinin farkında olmalarına rağmen yapılan paylaşımların sadece arkadaş listeleri ile sınırlı kalacağını düşündükleri görülmüştür. Aynı çalışmaya göre, erkekler, kadınlara göre dijital ortamlarda daha açık ve görüş bildirmelerine rağmen daha düşük mahremiyet kaygısı gütmekte ve daha çok olumsuz davranışlarla karşı karşıya gelmektedir. Acılar ve Mersin'in (2015) 789 üniversiteli öğrenciyle yaptığı anket çalışmasında da aynı sonuca ulaşılmış, kadın katılımcıların kaygı düzeyi erkek katılımcılara göre yüksek çıkmıştır.

Tablo 1. Dijital Mahremiyet Konusunda Alanyazın Tarama Sonuçları

Çalışma	Dijital Platform	Veri Yöntemi	Örneklem	Konu
Acılar ve Mersin (2015)	Facebook	Anket	Üniversite öğrencileri	Facebook ve mahremiyet kaygısı
Arıkan ve Duymaz (2015)	BİT araçları	Anket	Ortaokul öğrencileri	Bilişim etiği öğretimi
Çaycı ve Karagülle (2014)	Facebook	Anket	Facebook kullanıcıları	Kuşakların mahremiyet algısı
Dedeoğlu (2014)	BİT araçları	Literatür taraması	Yapılmış çalışmalar	Bilişim toplumunda mahremiyet tehditleri
Göker (2016)	Periscope	Literatür taraması	Yapılmış çalışmalar	Periscope ve gözetim ilişkisi
Güldüren, Çetinkaya ve Keser (2016)	BİT araçları	Anket	Lise öğrencileri	Bilgi güvenliği farkındalığı
İsmayılov ve Sunal (2012)	Facebook	Literatür taraması	Yapılmış çalışmalar	Facebook'ta gözetle(n)me
Kaplan (2017)	Genel sosyal ağlar	Yarı yapılandırılmış görüşme	Üniversite öğrencileri	Sosyal medyada mahremiyet kaygısı
Karagülle (2015)	Facebook	Literatür taraması	Yapılmış çalışmalar	Facebook ve mahremiyet dönüşümü
Korkmaz (2013)	Facebook	Literatür taraması	Yapılmış çalışmalar	Facebook ve mahremiyet ilişkisi
Sarı (2012)	Facebook	İnternet ortamında katılımlı gözlem	23-46 yaş aralığındaki toplam dokuz kadın ve erkek	Facebook, mahremiyet ve kimlik ilişkisi
Sütlüoğlu (2015)	Facebook	Anket + yarı yapılandırılmış görüşme	402 genç	Facebook ile gelen kimlik
Şener (2013)	Genel sosyal ağlar	Yüz yüze görüşme	5 erkek 10 kadın	Sosyal ağlarda kadın-erkek ilişkisi
Türk ve Demirci (2016)	Instagram	Derinlemesine görüşme	25-35 yaş aralığındaki 6 ev hanımı	Mahremiyet algısının dönüşümü
Yıldız (2012)	Genel sosyal ağlar	Yüz yüze anket	Üniversite öğrencileri	Sosyal ağlarda dijital yerlilerin bilgi edinme ve mahremiyet ilişkisi
Zengin, Zengin ve Altunbaş (2015)	Facebook	Anket	Üniversite öğrencileri	Facebook'ta mahremiyet algısı

Araştırmaların bireylerin dijital ortamlarda paylaştıkları bilgi türlerini de incelediği görülmektedir. Zengin, Zengin ve Altunbaş'a (2015) göre üniversite öğrencileri en çok yaşanılan şehri, doğum tarihi ve harita

üzerindeki konumlarını paylaşmaktadır. Acılar ve Mersin'in (2015) çalışmasındaki üniversiteliler ise en çok siyasi görüş, ilişki durumu, e-posta adresi ve dini inanç ile ilgili bilgilerini paylaşmaktadır. Kadın bireylere gerçek hayatta toplumsal olarak daha çok mahrem alan yüklenmekte, bu durum dijital hayatta da kendini göstermektedir. Zira, Sütüoğlu (2015) kadınların, ilgi duyulan cinsiyet, siyasi görüş, telefon numarası ve adres bilgileri gibi kişisel bilgilerini erkeklere göre daha az paylaşmaktadır. Türk ve Demirci'nin (2016) çalışmasına katılan kadınların, genelde ailelerinin mutluluğunu yansıtan eş ve çocuk fotoğraflarının farklı mekânlarda çekilmiş olanlarını paylaştıkları görülmüştür. Çaycı ve Karagülle'nin (2014) çalışmasında, Gezi olaylarına kadar apolitik bir kuşak olarak nitelendirilen Z kuşağının, olaylardan sonra X kuşağı kadar politik ve katılımcı olarak siyasi ve dini görüşlerini sosyal medya platformlarında açıkça ifade ettikleri ortaya çıkmıştır. Siyasi konular ile ilgili paylaşımlar için Berkup (2015) X kuşağının yaşadığı dönemlerdeki siyasi baskı ve neticelerine şahit olmalarından dolayı sosyal medya platformlarında Y ve Z kuşağına göre siyasi konularda paylaşım yaparken daha fazla mahremiyetine dikkat ettiklerini belirtmektedir.

Bireyler, sosyal medya platformlarında sadece kimin, kiminle, nerede, ne zaman, ne yaptığını gözetleme ya da kendisini gözetletirme ile kalmıyor denetim altına da alıyor. Çaycı ve Karagülle'nin (2014) kuşak temelli çalışmasındaki tüm katılımcılar bu platformları gözetim ve denetim amaçlı kullandıklarını dile getirmişlerdir. Hatta Z kuşağındaki bireyler, gözetlenmeye karşı kişisel bilgilerini korumak ve daha rahat gözetlemek için sahte hesaplar açmaktadır. Ayrıca, bireyler özel ilişkilerinde sosyal medya platformlarında ortak hesap açarak birbirilerini denetlemektedir. Şener (2013) 5 erkek 10 kadınla yaptığı görüşmelerde katılımcıların, bu platformların romantik ilişkilerinde bağlayıcı ya da pekiştirici etkisinin olduğunu düşündüklerini tespit etmiştir.

Türk ve Demirci (2016) Instagram'ın kullanılma sebepleri arasında, başkalarının neler gittikleri yerleri merak edip yeni yerler keşfetme ve kaçırılan etkinliklere katılanların paylaşımlarıyla sanki oradaymış gibi hissetme motivasyonlarını tespit etmiştir. Göker (2016) çalışmasında Periscope canlı yayınlarında ciddi bir denetim mekanizmasının olmaması, kişisel içeriklerden oluşmasından dolayı en çok ilgi toplayan ve takip edilen yayınların cinsel içerikli olduğunu ifade etmiştir. Dedeoğlu (2012) ise sürekli izlenen ve denetlenen toplumda demokrasinin büyük zarar göreceğini öngörmektedir. Çünkü birey, gözetlendiğini bildiği için kendisi gibi davranmayacaktır.

Sonuç

Bilişim teknolojileri araçlarında yaşanan hızlı gelişmeler ve internetin yaygınlaşmasıyla bireyler dijital hayata entegre olmaktadır. Özellikle sosyal medya araçları bu entegrasyonda önemli bir itici rol oynamaktadır. Dijital hayatın kural ya da ilkeleri, gerçek hayata göre bakış açısının etkisiyle birey ve toplum olarak esnek ve çok değişkenlidir. Özellikle dijital teknolojinin sağladığı özgür, esnek ve anonim hayatta bireylerin gözden kaçırmaması ve dikkat etmesi gereken birçok unsur bulunmaktadır. Bu hayatta dikkat etmesi gereken en önemli ilkelerden bir tanesi de dijital mahremiyettir. Nasıl ki gerçek hayatımızda gizli kalması gereken, kendimize ait özel alanlarımız var ise dijital hayatımızda da özellerimiz olmak zorundadır. Bu konuda Robison (2017) dijital olan her şeyin zaten halka açık olduğunu yani gizli olmadığını dile getirirse de aslında bu durumun mahremiyete zarar verdiğini vurgular. Çünkü Web 2.0 araçları bütün kullanıcılara bilgiyi kopyalama, değiştirme ve paylaşma imkanları sağlamıştır. Böyle bir durumda mahremiyete gerek teknoloji araçlarını üretenler gerek tüketenler bilinçli olarak dikkat etmek zorundadır. Elektronik ortamda bıraktığımız her bilgimiz dijital mahremiyet kapsamındadır. Gerek bilerek gerek bilmeyerek bıraktığımız her verinin çalınma, değiştirilme ya da paylaşılma ihtimali söz konusu olduğu için istenilmeyen durumların yaşanma olasılığı yüksektir. Dijital mahremiyet günümüzde çocuklara öğretilmesi gereken hayati dijital beceriler arasında yer almaktadır (Park, 2016).

Alanyazında bulunan sınırlı sayıda çalışmalar incelendiğinde, dijital mahremiyet kavramının henüz gelişim aşamasında olduğunu ve daha çok bireylerin sosyal medya ile etkileşimleri üzerinden açıklandığını ve çalışıldığı görülmektedir. Yapılan çalışmalarda katılımcı olarak en çok üniversiteli gençler tercih edilmiştir. Küçük yaşta bireyler için bilinçli BİT kullanımı kapsamında birkaç çalışma bulunsa da dijital mahremiyet konusunda algı ya da kaygı çalışmaları yeterli değildir. Sosyal medya, kişilerin özgür bir şekilde istediği zaman, istediği yerde her türlü yazılı, görsel ve canlı yayın paylaşımı yapmasına olanak sağlamaktadır. Yapılan paylaşımların ortak amacı beğenilme duygusunu tatmin etmektir. Önceki çalışmalar daha çok metin ve resim paylaşımlarına odaklanmakta olup, video ya da canlı yayın uygulamaları için çalışmalar yok denecek kadar azdır. Sonuç olarak dijital mahremiyetin kavramsal çerçevesini detaylandıracak teorik ve modelleme çalışmalarına, ampirik çalışmalarda bu kavramın işe koşulmasını sağlayacak ölçek geliştirme çalışmalarına, dijital mahremiyeti nelerin etkilediğini inceleyecek deneysel çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Not

28 Nisan–01 Mayıs 2018 tarihlerinde düzenlenmiş olan “International Conference on Education in Mathematics, Science and Technology” konferansında sözlü bildiri olarak sunulmuş ve özeti yayımlanmıştır.

Kaynaklar

- Acılar, A. ve Mersin, S. (2015). Üniversite öğrencilerinin Facebook kullanımı ile mahremiyet kaygısı arasındaki ilişki. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(54), 103–114.
- Arikan, Y. D. ve Duymaz, S. H. (2015). Bilişim etiği öğretimi uygulaması. *İlköğretim Online*, 14(1), 188–199.
- BBC News. Posing as a schoolgirl to expose online groomers – Bbc News. <https://www.youtube.com/watch?v=2XC5iS94klA> adresinden 20 Aralık 2017 tarihinde edinilmiştir.
- Berkup, S. B. (2015). *Sosyal ağlarda bireysel mahremiyet paylaşımı: X ve Y kuşakları arasında karşılaştırmalı bir analiz*. Doktora tezi, Ege Üniversitesi, İzmir, Türkiye.
- Ceop. Jigsaw: for 8 –10 year olds. https://www.youtube.com/watch?v=_o8auwnJtqE adresinden 20 Aralık 2017 tarihinde edinilmiştir.
- Çaycı, B. ve Karagülle, A. E. (2014). X kuşağından Z kuşağına değişen mahremiyet algısı. A. Z. Özgür, M. Barkan, A. İşman, E. Yolcu (Ed.), *International Trends And Issues In Communication & Media Conference* (ss. 190–196). Dubai, UAE.
- Çelikoğlu, N. (2007). *Türkiye’de üniversite gençliğinde mahremiyetin dönüşü*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Dedeoğlu, S. G. (2014). Özgürlük, mahremiyet, demokrasinin değeri ve bilişim toplumunda maruz kaldığı tehditler. *Journal Of Yasar University*, 9(34), 5887–5897.
- Göker, G. (2016). Bir gözetim aracı olarak Periscope. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 969–992.
- Güldüren, C., Çetinkaya, L. ve Keser, H. (2016). Ortaöğretim öğrencilerine yönelik bilgi güvenliği farkındalık ölçeği (BGFÖ) geliştirme çalışması. *İlköğretim Online*, 15(2), 682–695.
- Gülüm, Ş. (2013). Sosyal ağlarda mahremiyet ve yeni mahremiyet stratejileri. *Yeni Medya Çalışmaları I. Ulusal Kongresi Yeni Medya Ve Gündelik Yaşam – II* (ss. 396–405).
- İsmayılov, E. K. ve Sunal, G. (2012). Gözetlenen ve gözetleyen bir toplumda, beden ve mahremiyet ilişkisi: Facebook örneği. *Akdeniz İletişim Dergisi*, 21–41.
- Kaplan, İ. (2017). *Üniversite öğrencisi sosyal medya kullanıcılarının mahremiyet algısı*. Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, Türkiye.
- Karagülle, A. E. (2015). *Günümüzde değişen mahremiyet algısının sosyal ağlar bağlamında incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Korkmaz, İ. (2013). Facebook ve mahremiyet: görmek ve gözetle(n)mek. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(5), 107–122.
- Park, Y. (2016). *8 digital skills we must teach our children*. <https://www.weforum.org/agenda/2016/06/8-digital-skills-we-must-teach-our-children/> adresinden 20 Aralık 2017 tarihinde edinilmiştir.
- Robison, W. L. (2017). Digital Privacy: Leibniz 2.0. *Orbit Journal*, 1(2), 1–9.
- Sarı, Ö. (2012). *Türkiye’de Facebook kullanıcılarının mahremiyet algısı ve kimlik inşası üzerine bir çalışma*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Sütlüoğlu, T. (2015). Sosyal paylaşım ağlarında gençlerin sosyalleşme ve kimlik inşası süreçleri: Facebook örneği. *Folklor/Edebiyat*, 21(83), 125–147.
- T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu. *Algı*. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori=veritbn&kelimesec=11616 adresinden 20 Aralık 2017 tarihinde edinilmiştir.
- T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu. *Kaygı*. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=KAYGI adresinden 20 Aralık 2017 tarihinde edinilmiştir.
- T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu. *Mahremiyet*. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=mahrem%c4%b0yet adresinden 20 Aralık 2017 tarihinde edinilmiştir.
- T.C. Başbakanlık Diyanet İşleri Başkanlığı. <http://www.diyanet.gov.tr/dinikavramlar/dinikavramlar-M/MAHREM> adresinden 20 Aralık 2017 tarihinde edinilmiştir.
- Türk, G. D. ve Demirci, E. (2016). Sanal dünyada dönüşen mahremiyet algısı; Instagram örneği. *Ist International Academic Research Congress* (ss. 518–525). Antalya: Pegem Akademi.
- UHİM, (2011). *Sosyal Paylaşım Siteleri Soruşturması*. <https://www.uhim.org/Uploads/GenelDosya/sosyal-paylasim-siteleri-sorusturmasi-2723-d.pdf> adresinden 20 Aralık 2017 tarihinde edinilmiştir.

- Yıldız, A. K. (2012). Sosyal paylaşım sitelerinin dijital yerlilerin bilgi edinme ve mahremiyet anlayışına etkisi. *Bilgi Dünyası*, 13(2), 529–542.
- Zengin, M., Zengin, G. ve Altunbaş, H. (2015). Sosyal medya ve değişen mahremiyet "Facebook mahremiyeti". *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 112–136
- Zerey, Y. (2012). *Facebook insanları*. <http://www.yucezerey.com/facebook-insanlari/> _adresinden 20 Aralık 2017 tarihinde edinilmiştir.

Yazar Bilgileri

Fatma Barkuş

Orcid: 0000-0003-3441-2399

Süleyman Demirel Üniversitesi, Eğitim Bilimleri
Enstitüsü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi
Anabilim Dalı

Isparta

fatma.barkus@gmail.com

Mustafa Koç

Orcid: 0000-0002-3276-7172

Süleyman Demirel Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü
Isparta

mustafakoc@sdu.edu.tr